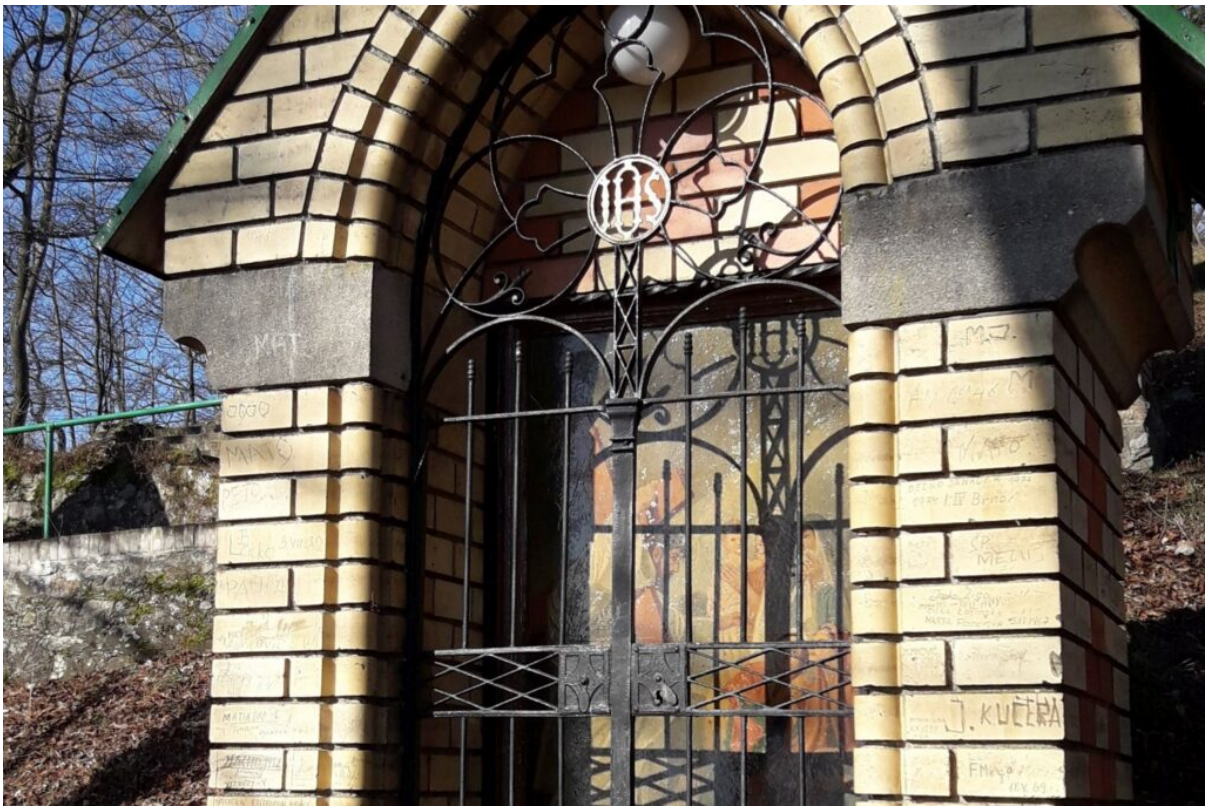
Doliansky historický chodník

Kraj:	Bratislavský
Okres:	Pezinok
Geomorfologické jednotky:	Podunajská pahorkatina a Malé Karpaty
Geologické jednotky:	neogénna panva a jadrové pohorie
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Doľany
Východisko:	Doľany, zastávka na odbočke z cesty č. 502 do centra obce
Trasa:	Doľany: zastávka bus – Mestská veža – kalvária – cintorín
Dĺžka, prevýšenie:	1,1 km, prevýšenie 35 m
Čas prechodu:	1 h
Počet zastávok:	10 + úvodný panel
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: kultúrno-historické

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Chodník vedie súbežne so zelenou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 2013

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je; stránka chodníka; verejne sú dostupné základné info k zastávkam > .PDF

Kontakt: Občianske združenie Spolok pre krajší život v Doľanoch, Doľany 152, 900 88 Doľany, tel. 0905 466 065

Poznámka: Chodník prepája významné a pozoruhodné historické objekty v intraviláne obce.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre dejepisnú a národopisnú vychádzku.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Doľany. Obec na kontakte Trnavskej pahorkatiny a Malých Karpát západne od Trnavy. Prvá písomná zmienka o obci, založenej nemeckými prisťahovalcami po tatárskych a tureckých vpádoch, je z roku 1390. V 16. storočí získala status trhového mestečka. Pôvodný názov Ottenthal sa v súvislosti s pribúdaním slovenského obyvateľstva v 17. storočí zmenil na Ompitál (na Doľany premenovaný v roku 1948). Obyvatelia sa venovali najmä vinohradníctvu a vinárstvu. Od druhej polovice 17. storočia do roku 1749 fungovala v chotári obce skláreň založená Pálfiovcami (viac v hesle Sklená Huta). V obci je viacero historických pamiatok: pôvodne gotický kostol sv. Kataríny (14. storočie), mestská veža (druhá polovica 16. storočia), krížová cesta so 14 novogotickými kaplnkami (1894) a dvoma kostolíkmi na jej konci – barokovým sv. Šebastiána (1708) a gotickým sv. Leonarda (14. / 15. storočie). Úctu k sv. Leonardovi, franskému pustovníkovi, mníchovi a misionárovi z 5. – 6. storočia, ochrancovi väzňov, zajatcov, pastierov a rodičiek, sem priniesli nemeckí osadníci. Stal sa patrónom Dolian a dodnes sa konajú tradičné púte k jemu zasvätenému kostolíku. Autorom architektonického návrhu krížovej cesty a malieb na plechu v jej kaplnkách je doliansky rodák Konštantín Várdai. V obci žili, resp. sa narodili významné osobnosti našich dejín: Juraj Fándly (stojí tu rodičovský dom, pomníky, symbolický náhrobník; viac v texte náučno-vzdelávacieho chodníka Pamätný dom J. Fándlyho – Kláštor Katarínka), Juraj Palkovič (rodičovský dom, pomník) a Vincent Lechovič (rodný dom). V roku 2015 v oblasti kalváriového vrchu a cintorína vzniklo malé arborétum s popisom typických drevín najmä miestneho regiónu.

Sklená Huta. Lúčnatá lokalita vo vnútri Malých Karpát medzi Doľanmi a Sološnicou na dne doliny pozdĺž pravostranného prítoku horného toku Parnej pod severnými svahmi dvojvrchu Jelenec – Geldek s križovatkou viacerých turistických značených trás. V druhej polovici 17. storočia tu založili Pálfiovci, pod ktorých červenokamenské panstvo patril chotár dnešných Dolian, sklársku hutu s výrobou tabuľového skla, liatych fliaš, zrkadiel. Pri nej sa vyvinula osada, ktorá v roku 1679 mala už 246 obyvateľov. Najväčší rozmach skláreň dosiahla začiatkom 18. storočia. Okrem tejto sklárskej huty existovali v horách Malých Karpát ešte ďalšie dve staršie: skláreň Rovina pod Tureckým vrchom nad Jablonovým a v lokalite Staré Huty v oblasti Peterklina nad Sološnicou. Sklársku produkciu Pálfiovci – majitelia hút – používali o. i. pri prestavbách blízkych kaštieľov a hradov (Malacky, Stupava, Plavecké Podhradie, Červený Kameň, Pajštún ale i Bratislavský hrad). Skláreň na Sklenej Hute ukončila činnosť v roku 1749, keď si panstvo Červený Kameň rozdelili bratia Ján a Karol Pálfiovci, pre nerentabilnosť a osada takmer zanikla. Neskôr sa v nej usadili – rovnako, ako na mnohých iných miestach v Malých Karpatoch – Huncokári, osídlenci nemeckého pôvodu, ktorí sa zaoberali ťažbou dreva (viac o nich v textoch Modranského banského náučného chodníka). Poslední obyvatelia sa z nej vysťahovali až

v roku 1951. V teréne osadu pripomínajú okrem udržiavanej vitríny pri turistickej križovatke so spomienkami posledných huncokárskych obyvateľov a ich potomkov už len staré ovocné stromy na lúkach a dva prícestné kríže z 19. storočia v jej blízkom okolí.

Červený Kameň. Časť obce Častá s hradom a múzeom na juhovýchodnej strane Malých Karpát medzi obcami Píla a Častá na plochom výbežku nad strmým svahom doliny Gidry. Na mieste dnešného nádvoria stál už v polovici 13. storočia kamenný hrad, ktorý bol súčasťou pohraničnej sústavy hradov medzi Bratislavou a Žilinou. Tento zanikol v prvej polovici 16. storočia, keď na jeho mieste augsburskí podnikatelia Fuggerovci – jeho vtedajší majitelia – vybudovali v rokoch 1535 – 1557 novú pevnosť s obdĺžnikovým nádvorím, štyrmi baštami a rozsiahlymi skladovacími pivničnými priestormi. Manželstvom s Máriou Fuggerovou získal v roku 1583 hrad a panstvo Mikuláš Pálfi a Pálfiovci hrad obývali až do konca marca 1945. Dnes je sídlom pobočky Slovenského národného múzea s unikátnymi zbierkami dokumentujúcimi vývoj bytovej kultúry šľachty a meštianstva a dejiny hradu. Hrad a objekty v jeho areáli sú národnými kultúrnymi pamiatkami. V roku 2009 bol v rámci medzivládnej iniciatívy označený znakom Európskeho dedičstva. Patrí k najnavštevovanejším hradom na Slovensku, je celoročne prístupný. Okolie hradu predstavuje historický náučný chodník Okolohradná potulka.

Podunajská pahorkatina. Rozsiahly geomorfologický celok v juhozápadnej časti Slovenska medzi Pezinkom a Trstínom na západe, Šahami a Štúrovom na východe, Sencom, Sereďou, Novými Zámkami a Dunajom na juhu s jazykovitými výbežkami k severu pozdĺž riek k Novému Mestu nad Váhom, Bánovciam nad Bebravou, Zlatým Moravciam, Pukancu a Sebechlebom, tvoriaci severnú a severovýchodnú časť Podunajskej nížiny. Na juhu susedí s Podunajskou rovinou, na západe ju ohraničujú Malé Karpaty a Považské podolie, zo severu do nej prenikajú ďalšie jadrové (Považský Inovec, Strážovské vrchy, Tribeč, Hornonitrianska kotlina) a na východe vulkanické geomorfologické jednotky (Pohronský Inovec, Štiavnické vrchy, Krupinská planina a Burda). Podunajská pahorkatina sa rozprestiera v oblasti dolných tokov Váhu, Nitry, Žitavy, Hrona a Ipľa (tvoriaceho s Dunajom na juhovýchode slovensko-maďarskú štátnu hranicu) v nadmorských výškach od 103 m (povyše ústia Ipľa do Dunaja) do zhruba 400 m (severovýchodne od Pukanca v cípe zabiehajúcom pozdĺž Sikenice hlboko do Štiavnických vrchov). Povrch pahorkatiny je hladko modelovaný, striedavo rovinný – na nivách a terasách vodných tokov (hliny, piesky, štrkopiesky) či sprašových tabuliach (spraše, sprašové hliny) – a mierne zvlnený až zvlnený – na širokých a plochých chrbtoch so svahmi plytkých i hlbokých dolín a úvalín na erózno-denudačne rozčlenených zvyškoch neogénnych morských a jazerných akumulácií (íly, piesky a štrky), proluviálnych kužeľoch pod úpätiami susediacich pohorí (ostrohranný skelet, zvetralé valúny), ostrovoch naviatych pieskov či vulkanických tufov alebo na miestach postihnutých nerovnomernými tektonickými pohybmi, ktoré sa prezentujú mozaikou lokálnych (zamočiarených) znížením a (zalesnených) vyvýšením a náhlymi (pravouhlými) zálomami riečnej siete. V dôsledku tejto pestrosti reliéfu so striedajúcimi sa nápadnými, prevažne severo-južným smerom pretiahnutými paralelnými vyvýšeninami a zníženinami sa člení pahorkatina na 11 geomorfologických podcelkov – dielčích pahorkatín (Trnavská, Nitrianska, Žitavská, Hronská a Ipeľská) a nív (Dolnovážska, Nitrianska, Žitavská, Hronská, Čenkovská a Ipeľská). Neogénne sedimenty, prekryté sprašami a sprašovými hlinami tvoria materskú horninu černozemí a hnedozemí, patriacim k najúrodnejším pôdam Slovenska. Okrem na nich pestovaných obilnín a olejnín tu má výborné prírodné podmienky a dlhú tradíciu aj vinohradníctvo. Lesy sa prakticky nezachovali, s výnimkou miniatúrnych lokálnych zvyškov historických dúbrav či dubohrabín či ostrovov na menej úrodnom podloží (štrky, vulkanity). Na tektonické poruchy viazané prirodzené teplé a studené minerálne pramene (Dudince, Santovka, Levice, Piešťany) dopĺňajú umelé geotermálne pramene (vrty) (Štúrovo, Podhájska, Poľný Kesov).

Chránená krajinná oblasť Malé Karpaty. Chránené územie vyhlásené v roku 1976 v troch izolovaných areáloch na väčšine územia jadrového pohoria Malé Karpaty medzi Devínom a Novým Mestom nad Váhom na juhozápadnom Slovensku. Horské územie – väčšinou náhle sa dvíhajúce z oboch susediacich nížin – s nadmorskými výškami kulminujúcimi vrchom Záruby (768 m) nad

Smolenicami budujú najmä žuly, vápence, kremence, fylity a amfibolity. Nachádza sa tu osem krasových oblastí s približne 300 jaskyňami, z ktorých je jediná sprístupnená so sprievodcom (Driny) a dve neveľké (Deravá skala a Veľká pec) sú verejnosti voľne prístupné. Podstatnú časť pokrývajú listnaté lesy s bukom, dubom či hrabom, na skeletnatých podložiach tiež jaseňom, javorom horským a lipou. Miestami sa vyskytuje nepôvodný gaštan jedlý, borovica čierna, teplo- a suchomilné travinno-bylinné porasty, skalné a sutinové spoločenstvá, vzácne i rašeliniská a slatiny. Najvyššie časti najmä na obalových a príkrovových štruktúrach ako aj krasové areály sú turisticky veľmi atraktívne a frekventované. V rámci oblasti leží takmer dvadsať rôzne veľkých území európskeho významu (najrozsiahlejšie sú: Devínske Karpaty, Homoľské Karpaty, Kuchynská hornatina a Biele hory) a dva veľké areály z nej zaberá chránené vtáčie územie Malé Karpaty (obe kategórie sú súčasťou sústavy Natura 2000).

Názvy informačných panelov

1. Doliansky historický chodník / Doľany Historical Trial / Historischer Pfad von Doľany
2. Pomník Juraja Fándlyho
3. Rodičovský dom Juraja Fándlyho
4. Mestská veža / Zvonica
5. Rodičovský dom Juraja Palkoviča
6. Rodičovský dom Vincenta Lechoviča
7. Farský kostol
8. Kalvária
9. Kostolík sv. Šebastiána
10. Kostolík sv. Leonarda
11. Hrob Juraja Fándlyho na dolianskom cintoríne

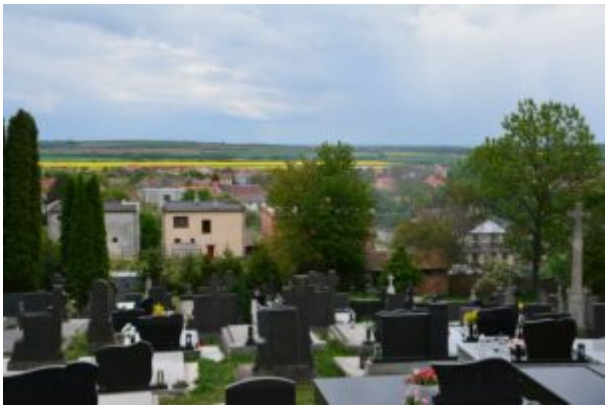

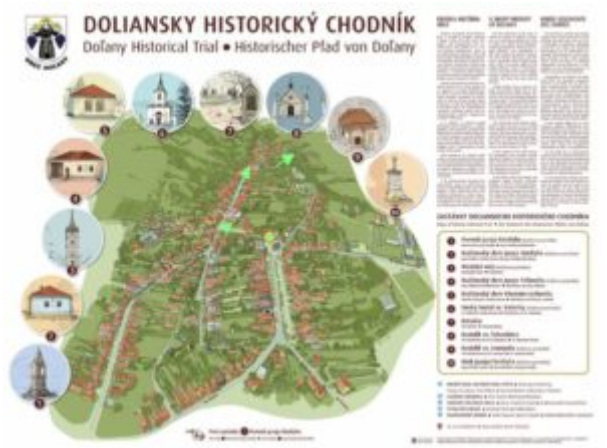

DOLIANSKY HISTORICKÝ CHODNÍK
Dolany Historical Trial • Historischer Pfad von Dolany

Dohalice
MAPY.CZ